

Az irodalmi hagyományok megőrzéséről

(Levél a szerkesztőséghez)

Kovács János az *Előre*-ben (1968. szeptember 12.) az irodalmi hagyományok megőrzésének fontosságáról értekezett, s javasolta, hogy a *Korunk* forduljon felhívással mindazokhoz, akiknek birtokában irodalmi dokumentum van; a folyóirat repertóriumszerűen közreadhatná az összegyűlt anyagot, és így lényegesen megkönnyítené az irodalomtörténészek munkáját.

A javaslatot időszerűnek találok. De irodalmi hagyatékon nem érthetünk kizárólag írói kéziratokat, leveleket, fényképeket, hanem olyan, ma már ritkán fellelhető folyóiratokat, újságcikkeket is, melyek ötvenesztendős hazai magyar irodalmunk szellemi mozgalmainak, a román nép és a magyar nemzetiség kapcsolatának jelentős mozzanatait tárják fel. Konkrét leszek: 1930 és 32 között számos kérészetű időszakos lapunk jelent meg, melyek anyagi eszközök hiányában néhány szám kinyomtatása után megszűntek. Ilyen volt többek között Bárdos László—Gábor István nagyváradi s a temesvári magánalkalmazottak szindikátusának két számot megért folyóirata.

1933-ban a hírhedt Márzescu-törvény megjelenése után kénytelen voltam sok „kompromittáló” anyagot — leveleket, lapokat — elégetni. Az 1933-as „önkéntes” könyv- és folyóiratégetést 1940 őszén újabb követte, nehogy a zöldségesek kezébe kerüljenek. Sikertült mégis megőrizni vagy újra szert tenni olyan folyóiratokra, melyek kordokumentumok. Ilyen például a Bukarestben megjelent *Stinga* című hetilap 1932. december 30-i száma, melynek hasábjain a romániai magyar irodalomról két elismerő cikk jelent meg. A bécsi *Der Kukuck* hetilapban közzétett fényképes riportom a temesvári munkanélküliek megrázó életkörülményeit ismertette (1933. március 8).

Birtokomban van egy fénykép, mely bizonyítja, hogy román és magyar írók 30 évvel ezelőtt megkoszorúzták a szabadsfalusi Petőfi-emlékművet, és kiáltványt tettek közzé a bánási napilapokban. Fényképem van Fehéregyházáról, ahol 1939. július 31-én a bánási haladó magyar írók nevében kiáltványt olvastam fel. Örözm a budapesti *Magyar Nemzet* képes mellékletét, mely nyolc képből álló fényképsorozatot közölt a fehéregyházi ünnepségekről.

Vannak Gaál Gábortól, Supka Gézától, Raffy Ádámtól, Gábor Istvántól, Károly Sándortól, Szántó Györgytől, Ligeti Ernőtől leveleim. Ormos Istvántól, Dénes Sándortól, Markovits Rodiontól, Arató Andrástól, Emil Isactól könyveik belső oldalára írott baráti megtisztelő bejegyzések. És vannak már nem a szépirodalomhoz tartozó, de a romániai magyar és német újságírás múltjára vonatkozó adataim, emlékeim, melyek hangszalagra kívánkoznak (1932-től 1940 őszéig az erdélyi és bánási magyar és német újságírók egyesületének országos titkára voltam).

Az említett levelek, fényképek, folyóiratok megvannak.

Nincs meg ezzel szemben egy olajkép, melyet Arany László ajándékozott a temesvári Arany János Irodalmi Társaságnak. A kép Arany Jánost ábrázolta, és a Magyar Népi Szövetség székházának elnöki szobáját díszítette. Évek óta kutatom az irodalomtörténeti értékű arcképet — eredménytelenül. Talán egy *Korunk*-olvasó segítségével megtaláljuk!

Temesvár, 1968. október.

Kubán Endre
író

Hagyomány-ellenőrző körúton

(Levél a szerkesztőséghez)

Tavaly márciusban *Irodalmi emlékek nyomában* címmel cikket írtam a Korunk 3. számába. Bíráltam, hogy Kovászna megyében régi nagyjaink emlékének ápolását elhanyagolták. Most ismét végigjártam ezt az utat, és kötelességemnek érzem tapasztalataimról beszámolni azoknak, akik a cikk nyomán féltő szeretettel kísérték a kérdések megoldását.

Zágonban Mikes Kelemen szülőházának a helyén tavaly nyáron új emléktáblát helyeztél el a volt Kézdivásárhely rajoni műemlékvédő bizottság. Az iskolában (román és magyar tagozaton egyaránt) előadást tartottak a tanárok Mikes Kelemen életéről, munkásságáról. A községi pártbizottság és néptanács javaslatára Mikes Kelemen-szobor felállítását vették terembe a néptanács előtti téren. A szobor terveit jóváhagyás végett felterjesztették a bukaresti felsőbb szervekhez. Domokos Géza író adatgyűjtés céljából még tavaly ősszel meglátogatta Zágont, és könyvvel fog adózni a nagy tudós emlékének. A művelődési otthon tervében Mikes Kelemenről szóló előadások szerepelnek, a sepsiszentgyörgyi színház Veress Dániel Mikesdarabját mutatta be.

Csomakőrösön Csoma Sándor emlékei kezdtek élő valósággá válni. A cikk megjelenése után a volt Kézdivásárhely rajoni szervek felelősségre vonták mind a Kovászna városi, mind pedig a csomakőrösi iskolák tanári karát, hogy miért nem foglalkoztak odaadóbban Kőrösi Csoma Sándor emlékének ápolásával. Ezután az iskolában előadások hangzottak el a nagy utazó életéről és tevékenységéről. Knoth László iskolaigazgató tavaly három alkalommal diafilmes vetítőképes előadást tartott a faluban *Csoma Sándor élete és munkássága* címmel. A kovásznai református egyház emléktáblát helyeztél el a csomakőrösi templomban.

A falu lakossága azzal a kéréssel fordult a látogatóban ott levő Fazekas János elvtárshoz, a minisztertanács alelnökéhez, hogy tegyék lehetővé egy Csoma Sándor-szobor felállítását. A falu és Kovászna város értelmisége a megyei szervekkel karöltve Csomakőrösön a templom előtti téren ki is jelölte a szobor helyét. A párt és az állami szervek fáradhatatlan munkájának eredményeképpen a nagy utazó 126 évvel halála után végre hazajut szülőfalujába is.

Bereckben Gábor Áron munkásságáról mind az iskolában, mind pedig a művelődési otthonban több előadás is elhangzott. A *Megyei Tükör* hetilapban Gábor Áron érdemeit méltató cikk jelent meg. A Gábor Áron készítette tárgyak összegyűjtésével kapcsolatban Constantin Stanca, az RKP megyei bizottságának szervezési titkára felkeresett, és arra kért, hogy segítsék a még fellelhető tárgyak összegyűjtésében. A torjai Fésűs-család birtokában Gábor Áron készítette esztergapad található, sajnos, a készítési évszámot és a készítő nevét lefűrészelték, hogy be tudják nyomorítani a malomház egyik sarkába. A család tagjai és öreg emberek bizonyítják, hogy még 10—12 évvel ezelőtt rajta volt a név és az évszám. Ezt az esztergapadot, ha hitelessége végleg bebizonyítható, a Kézdivásárhelyen létesítendő múzeum számára szeretnék megvásárolni. Gábor Áron érdemeinek a Kovászna megyei Művelődési és Művészetügyi Bizottság műemlékvédő osztálya szoborral szeretne adózni. A szükséges jóváhagyások megérkeztek, és így Bereck főterén rövidesen szobor hirdeti a szabadságharcos nagyságát. A Gábor Áron életével és tevékenységével kapcsolatos emléktáblákat egész Kovászna megye területén szeretettel gondozzák.

Dálnokon, Dózsa György, a nagy parasztforradalmár falujában új tábla hirdeti a szülőháza helyén emelt kopjafán: *Itt született Dózsa György...* Mind az iskolában, mind pedig a művelődési otthonban előadásokat tartottak életéről és tevékenységéről. Emlékét a falu lakossága mindig ápolta és ápolja jelenleg is. Mindenki tud róla valamit, és ezért elsősorban a falu tantestületét illeti dicséret.

Csernátonban Bod Péternek, a felvilágosodás nagy írójának szülőháza helyét a legaprólékosabb kutatással sem tudták még felfedezni. Beke Dénes, a községi ideiglenes tanács titkára, valamint Hászman Pál nyugalmazott tanító szerint valahol Felső-Csernátonban született, de hogy hol állt szülőháza, már senki nem tudja. Így nem sikerült a szülőház helyén emléktáblát elhelyezni. A nagyfokú hiányosság és

nemtörődömség a múlt helyi értelmiségének és különösen a régi tantestületnek a hibája.

Baróton cikkem megjelenése után semmi változás nem történt Baróti Szabó Dávid papköltő emlékének felkutatása körül. Ennek egyik oka a közömbösség, a másik pedig az, hogy az emlékek úgy a múltba vesztek, hogy azokat most már felkutatni alig lehet.

Kisbaconban Benedek Elek, a nagy mesemondó emlékei élénken élnek. A sepsiszentgyörgyi múzeum munkaközössége kiszállt a faluba, és elrendezte a nagy író hagyatékát. Az idén a Sepsiszentgyörgyön megalakult Benedek Elek Irodalmi Kör tervbe vette, hogy tagjai esetenként kiszállnak Kisbaconba, és a szülőház udvarát rendbeszedik. Legfontosabb esemény azonban a Benedek Elek Emlékház létesülése; a „Mária-lak“ tatarozása után terjedelmes — az eredeti bútorral berendezett gazdag könyvtári, levéltári és kép-anyaggal ellátott — múzeumi részleg nyílik a nagy író működési színhelyén.

Bőlönben Farkas Sándornak a felvilágosodáskori írónak és az iskolai reform nagy szószólójának falujában márványtáblával jelölte meg a szülőházat a hálás utókor, a cikk megjelenése óta azonban vajmi keveset tettek a községben azért, hogy minden dolgozó tudjon is valamit a falu szülöttjéről.

Nagyajtán a papi lakon fekete márványtábla hirdeti, hogy ott született Kriza János 1810-ben. A nagy székely népdalkutatóról ennek ellenére sem sokat tudtak a községben. Tavaly ősszel a művelődési otthonban előadást tartottak életéről, munkásságáról. Most már megtanulták a községben, hogy ki volt Kriza János, de vajon a község értelmiségiei megtettek-e mindent azért, hogy emlékét ismét ne lepje be a feledés homálya?

Középszaján Benkő Józsefnek, a felvilágosodás nagy tudósának emléke — a falu tanítóságának és különösképpen Kubánda Gizella tanítónőnek jóvoltából — újra visszatért a faluba. Az iskolában és a művelődési otthonban előadások hangzottak el Benkő József életéről, munkásságáról. Az iskolásgyermekek megtisztították sírját a gáztól, burjántól, és ezentúl gondozni fogják. Hála a falu öntudatos tantesztületének, most már mindenki tud Benkő Józsefről.

Végkövetkezésképpen megjegyzem, hogy ott, ahol az értelmiség, különösképpen a tantestület, magáévá tette nagyjaink emlékének ápolását, az eredmények biztatóak és szépek. Ott viszont, ahol még el sem olvasták a cikket, és nem törődnek az emlékek ápolásával, hiába van meg minden jóakarát a felsőbb szervek részéről, a helyi eredmények elmaradnak.

Sepsiszentgyörgy, 1968. november.

Bartos Endre
tanár

Megkésett visszhang

(Levél a szerkesztőséghez)

A Korunk 1967. decemberi számában olvastam Csép Sándor *Szakmai mobilitás a Libertatea Bútorgyárban* című cikkét. Nagyon örvendtem, hogy van, aki szóvá tette a tanoncképzés hiányosságát. Már akkor melegiben írni akartam és megköszönni a szerző oly sok mindenre kiterjedő figyelmét, de vártam, milyen visszhangot kelt az írása. Sajnos, azt kell megállapítanom, hogy elküldött szava pusztába hangzott el, mindenki aki elolvasta, napirendre tért fölötte.

Miért érdekel engem ez a cikk? Miért szoltam így magamban, miután elolvastam: végre valaki észreveszi a bajt, és nem sajnálja az időt, fáradságot: részletesen foglalkozik az asztalosipari tanoncképzés kérdésével... 1937 áprilisában jelent meg Kolozsvárt román és magyar nyelven az asztalosipar fejlesztését célzó havi kis lapom. Már akkor láttam és rámutattam a tanoncképzés elmaradottságára. Felhívtam a figyelmet a nagy- vagy kisiparos műhelyekben dolgozó tanoncok nevelésének hiányosságaira. Már akkor felvettem a kisipari termelőszövetkezetek gondolatát. Sajnos, ez a harc 1943-ban a háborúba való behívásom következtében részemről megszakadt.

De újrakezdttem 1945-ben, amikor Kibédben az asztalosipar munkamezejére léptem, és ott dolgozom mind a mai napig.

Meglepően új hang volt számomra Csépy Sándor cikke, nagy jelentőségűnek tartom, és minden sorával egyetértek. Azt írta: „Kolozsvár tartományban nincs asztalos szakiskola! Ennek következtében Besztercén, Szamosújváron, Topánfalván, Désen és Kolozsvárt — összesen öt bútorigari egységben — nincs megfelelően biztosítva az utánpótlás... A bútorigar igényeit figyelembe vevő és közvetlenül kielégítő szakemberképzés biztosítaná a vállalatoknak jól felkészült munkásokkal való fokozott ellátását... a szakképzettség legmagasabb szintjének elérését!”

Ezt nem szabad elhallgatni.

Hazánkban minden évben szaporodnak a faipari üzemek, mert nyersanyag van bőven. És még mennyi alkalmas anyag van, ami a szakértők figyelmét is elkerülte. Jómagam néhány évvel ezelőtt állítottam össze egy listát az eddig figyelembe sem vett, de a bútorigar számára alkalmas és értékes fafélésegekről. Senki sem figyelt fel.

Sokszor olvasunk nap mint nap szembeötlő hibákról. Nagyon elterjedt e szakmában is a giccs. Hiányzik a jóízű!

Hányszor figyeltem meg utazás alkalmával az új lakások ablakait; mennyire szúrja a jó szakember szemét az ablakok, ajtók elméretezett kivitelezése. Ugyanúgy a lakásokban levő izléstelen bútortartak is. Szinte kiáltanak: itt hiányzott a jó szakképzés! Mennyire szükséges volna, hogy falusi műhelyekben is minőségi ellenőrök működjenek.

Nem lenne elvesztegetett idő egy kerekasztal-értekezlet Kolozsvárt és ott előkészíteni egy országos konferenciát az asztalosipar fejlesztése végett.

Kibéd, 1968. november.

Réti János
asztalosmester

HELYREIGAZÍTÁS

Benedek Zoltán *Programozás a földrajztanításban* című írásában (1968. 11.) eltördelten közöltük a „Belgium és Hollandia” című lecke munkalapját. Helyesen így van:

INFORMÁCIÓ — KÉRDÉS

FELELET

1. *Európa melyik részén fekszik Belgium és Hollandia?*

Figyeld a falitérképet!

2. *Melyik tengerrel és milyen országokkal határos Belgium és Hollandia?*

3. *Figyeld meg atlaszodban! Milyen szín uralkodik a két ország területén?*

4. *Milyen felszíni formát jelöl a zöld szín?*

5. *Tehát Hollandia felszíne...*

1 *Európa nyugati részén*

2. *Belgium: az Északi-tengerrel, Franciaországgal, Luxemburggal, NSZK-val, Hollandiával;*

3. *a zöld*

4. *síkságot*

5. *síkság*

Amint látható, a felelet nincs a kérdéssel egy vonalban. A tanuló az 1. kérdésre a 2. kérdés vonalában kapja meg a helyes feleletet. A visszacsatolás tehát a takarólap fokozatos lefelé mozgásával történik.

Ugyancsak a novemberi számunkban, az 1729. lapon a Brontë-társaság ünnepéről szóló krónika 3. bekezdésének első mondata helyesen így hangzik: „A Westminster Abbey-ban Anne-nak, Brontë legkedvesebb testvérének himnuszát énekeltek el: »Szemeim a bércekre emelem«...“